

פרק ח - אימות נבואת משה לעומת שאר הנביאים וההשלכה לכך לעניין נצחיות תורת משה

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכישוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר - לפי הצורך עשאים, לא להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצריים - קרע את הים והצלילן בתוכו, צרכנו למזון - הוריד לנו את המן, צמאו - בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן הארץ¹¹. וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני, שענינו ראו ולא זר ואוזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו¹² ואנו שומעים: משה משה, לך אמור להן כך וכך. וכן הוא אומר (דברים ה, ד): "פְּנִימֵי בְּפִנֵי דְבַר ה' עִמָּכֶם", ונאמר (שם ג): "לֹא אֶת אֲבֹתֵינוּ כָּרַת ה' אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת". ומנין שמעמד הר סיני לברו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי? שנאמר (שמות ט, ט): "הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעֶנָן בְּעֶבּוֹר יְשִׁמֵּעַ הָעַם בְּדַבְרֵי עֲמֹךָ וְגַם בְּךָ יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם", מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה¹³.

הערות - ילמד ענוים דרכו

- 11 קשה, שבתורה מוכח שכל עניין הבליעה היה להוכיח שמשה דיבר בשם ה': "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שִׁלְחָנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מִלְּבִי. אִם כְּמוֹת כָּל הָאֲדָם יִמְתְּנוּ אֵלֶּה וּפְקֻדַת כָּל הָאֲדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם - לֹא ה' שִׁלְחָנִי. וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא וּפְצֻתָה הָאֲדָמָה אֵת פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה - וַיִּדְעֻתָם כִּי נִאֲצוּ הָאֱנָשִׁים הָאֵלֶּה אֵת ה'".
- 12 כלשון הכתוב: "אנכי עומד בין ה' וביניכם להגיד לכם את דבר ה'". וכן הדגיש הרמב"ם במו"ג ב, לג, שהדיבור היה למשה. כלומר משה התנבא ועם ישראל היה שותף לנבואתו. אולם הכוזרי (א, פז) כותב אחרת לגמרי, וכלשון הפסוק: "פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר מתוך האש": "האלוה רצה להסיר ספק זה מלבם (שלא האמינו שהאדם יכול להגיע לנבואה) ולכן ציווה אותם להתקדש בקדושה הפנימית והחיצונית, וביחוד לפרוש מן האשה, ולהתכונן ולכוון את הלב לקראת שמיעת דבר האלוהים. והם התקדשו וזימנו עצמם למדרגה אשר בה ימצאו ראויים למעמד הנבואה. גדולה מזאת! לשמוע בדבר האלוה אל כולם, פנים בפנים. והדבר בא לאחר שלושה ימים, בהם קדמו להתגלות אותות עצומים ברקים ורעמים רעש אדמה ואש שהקיפה את הר סיני ונראתה עוד ארבעים יום על ההר לעיני כל העם, אשר ראה את משה נכנס בתוכה ויוצא מתוכה. והנה שמע העם דיבור אלוהי מפורש בעשרת הדברות, שהן אימות המצוות ושוויון... את עשרת הדברות האלה קיבלו המוני העם לא מיחידיים ולא מנביא יחיד כי אם מפי האלוה".
- 13 ובוזה מתרץ הרמב"ם את קושיית הרמב"ן כיצד כתוב אחרי ניסי ים סוף: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וּבְמַשֶּׁה עַבְדוֹ", הרמב"ם מתרץ שהאמינו בו בלב מסופק, ורק במעמד הר סיני הגיעו לעדות ראייה גמורה. רי"א בספר העיקרים פירש שבים סוף האמינו במשה שהוא צדיק ובעל תפילה ויכול בתפילתו לחולל נסים, אבל רק במעמד הר סיני התברר שהוא גם שליח מה' לתת תורה. (ראב"ע, שהלך בדרכו של הרמב"ם, תירץ שבקריעת ים סוף האמין רק חלק מהעם, ואילו במעמד הר סיני האמינו כולם. אולם הרמב"ן הקשה עליו שגם במעמד הר סיני נאמר "בעבור ישמע העם" ולא כתוב "כל העם").

מסלול 1: יום א, כא אייר
מסלול 2: יום ב, כא אייר
מסלול 3: יום ג, כ אייר
מסלול 4: יום ד, יט אייר

נמצאו אלו ששולח להן - הם העדים על נבואתו שהיא אמת, ואינו צריך לעשות להן אות אחר, שהם והוא עדים בדבר. כשני עדים שראו דבר אחד ביחד, שכל אחד מהן עד לחברו שהוא אומר אמת, ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחברו. כך משה רבינו - כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות.

וזהו שאמר לו הקדוש ברוך הוא בתחילת נבואתו בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים ואמר לו (שמות ג, יח): "וְשָׁמְעוּ לְקֹלִי", ידע משה רבינו שהמאמין על פי האותות יש בלבבו דופי ומהרהר ומחשב והיה נשמט מליך ואמר (שם ד, א): "וְהָן לֹא יֶאֱמִינוּ לִי", עד שהודיעו¹⁴ הקדוש ברוך הוא שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים, ואחר שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק הרהור שמהרהרין אחריו שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך באמת מתחילה ולא יאמר בלבם הרהור, והוא שהכתוב אומר (שם ג, יב): "וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ: בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה".

נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר, אלא מפני המצווה שציווה משה בתורה ואמר: אם נתן אות - "אֲלֵיו תִּשְׁמָעוּן" (דברים יח, טו). כמו שציוונו לחתוך הדבר על פי שניים עדים ואף על פי שאין אנו יודעים אם העידו אמת אם שקר, כך מצווה לשמוע מזה הנביא, אף על פי שאין אנו יודעים אם האות אמת או בכישוף ולט. לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים וביקש להכחיש נבואתו של משה רבינו¹⁵ - אין שומעין לו, ואנו יודעים בביאור שאותן האותות - בלט וכישוף הן.

הערות - ילמד ענוים דרכו

14 פרשנות הרמב"ם אינה מסתדרת בסדר הפסוקים. הקב"ה אמר לו תחילה "בהוציאך את העם... תעבדון את האלוהים על ההר הזה", וזו היתה תשובה לשאלת משה "מי אנכי כי אלך אל פרעה". ועל השאלה ששאל אחר כך "והן לא יאמינו לי", נתן לו ה' את האותות. ואלמלי דבריו היה ניתן לפרש שלאחר שמשה התבשר שעל הר סיני תוכח היותו נביא, שאל אחר כך "והן לא יאמינו לי" עד שנגיע להר סיני, ועל זה נתן לו האותות, שיאמינו בו אמונת ספק וילכו אחריו עד הר סיני. ובאמת פשט הדברים שם מוכח כשיטת הרמב"ן שמשש שלא יאמינו לו שהוא נביא ("לא נראה אליך ה'"), וה' ענה לו שעל ידי שלושת האותות שיעשה לעם הם יאמינו לו באופן מוחלט. או כפירוש ראב"ע וריה"ל (א, פז) שעם ישראל הסתפק באמיתות הנבואה עצמה, והאותות היו לחיזוק האמונה בנבואה.

15 בעוד שסוף הפרק הקודם היה התקפה כנגד נביא השקר של המוסלמים (שלא היה חכם ולא שלם במידותיו, כמו שמתואר בקוראן, ועל כן מוכח שגנב את "נבואותיו" מזולתו - עיין מו"ב, ב, מ), כאן זו התקפה נגד נביא השקר של הנוצרים (שהשתמש בעשיית מופתים כגון רפואת מצורע, החייאת מת והליכה על המים כדי להוכיח את נבואתו). לעשיית נסים אין תוקף לבטל את נבואת משה שהוכחה ברמה אחרת של הוכחה, ושכל הסיבה שאנו שומעים לעושי הנסים היא שכך הוא ציווה בתורה. ומי שירצה להכחיש נבואתו - יצטרך לעשות מעמד הר סיני מחדש שבו נהיה אנחנו עדים על נבואתו.

מסלול 1: יום א, כא אייר	מסלול 3: יום ג, כ אייר
מסלול 2: יום ב, כא אייר	מסלול 4: יום ד, יט אייר

לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות כדי שנערוך אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ראינוהו ובאוזנינו שמענוהו כמו ששמע הוא. הא למה הדבר דומה? לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה - שאינו שומע להן, אלא יודע בוודאי שהן עדי שקר. לפיכך אמרה תורה שאם בא האות והמופת - לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך. והואיל ואין אנו מאמינים במופת אלא מפני המצוות שציוונו משה - היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה שראינו ושמענו?!

שאלות מנחות:

- ✦ כיצד מפרש הרמב"ם את המילה "עמכם" בפסוק "פנים בפנים דיבר ה' עמכם"?
- ✦ על פי העיקרון שקבע הרמב"ם, שהסיבה ששומעים לנביא שעושה אותות היא שכך משה ציווה בתורה, כיצד ניתן לפרש את מאמר חז"ל "מצוות בטלות לעתיד לבוא" יחד עם העיקר ש"התורה לא תשתנה"?